

УДК (94 (477)).355.

БІЛОРУСЬКІ ДОБРОВОЛЬЧІ ФОРМУВАННЯ У ХОДІ БОЙОВИХ ДІЙ НА СХОДІ УКРАЇНИ У 2014-2016 рр. (НА МАТЕРІАЛАХ НАЦІОНАЛЬНОГО МУЗЕЮ ІСТОРІЇ УКРАЇНИ)

Олександр Лук'янов

Національний музей історії України
Україна, 01001, м. Київ, вул. Володимирська, 2
e-mail: lukian@bigmir.net

Збройна агресія Російської Федерації на Сході України, яка розпочалась у 2014 році, спричинила масовий добровольчий рух в Україні. Добровольці протягом перших місяців війни відіграли важливу роль у війні на Донбасі в умовах важкого стану та поганого забезпечення Збройних Сил України. На захист територіальної цілісності нашої держави стали також добровольці з Грузії, Росії, Білорусі, Хорватії й інших держав. Протягом 2014-2016 рр. у боях на Сході України брали участь іноземні збройні формування грузинів (Грузинський легіон), чеченців (Батальйон ім. Джохара Дудаєва), росіян (Російська повстанська армія) та білорусів (Загін «Погоня», Тактична група «Білорусь»). Одними з найбільш чисельних були саме білоруські добровольці [1].

У статті зроблено спробу дослідити процес створення білоруських добровольчих формувань та їх участь і роль у захисті територіальної цілісності та суверенітету України у 2014-2016 рр.

На сьогоднішній день тема є недослідженою, а вивчення й аналіз обмежується матеріалами у друкованих та електронних засобах масової інформації.

У червні 2014 р. у Волинській області почав формуватись загін «Погоня», який складався з громадян Білорусі. Назву загін отримав на честь національного гербу Білорусі. У 1991-1995 роках саме герб «Погоня» був державним гербом Республіки Білорусь. Після 1995 року, коли до влади прийшов Олександр Лукашенко та повернув символіку Білоруської радянської соціалістичної республіки, «Погоня» активно використовується опозиційними до президента силами та є символом боротьби за демократичну і європейську Білорусь. Одним з організаторів загону став заступник голови Волинської обласної ради області Ігор Гузь. Метою формування загону була підготовка бійців для участі у бойових діях на Сході України в лавах українських добровольчих батальйонів. Цій події передувала багаторічна співпраця украї-

нських і білоруських молодіжних патріотичних організацій. Зокрема молодіжна організація «Національний альянс» декілька років активно співпрацювала з білоруськими молодіжними організаціями, серед яких – «Молодий фронт», «Молодь БНФ» та інші. Білоруси, які брали участь у спортивно-патріотичних таборах виявили бажання стати на захист територіальної цілісності України. Як окремих бойовий підрозділ загін «Погоня» не діяв через конспіративні заходи його організаторів. Конспірація існувала для того, щоб білоруські спецслужби не змогли виявити учасників. У липні 2014 р. бійці «Погоні» вже були у зоні проведення антитерористичної операції [2].

8 серпня 2015 р. після переговорів з білоруськими активістами керівництво добровольчого українського корпусу «Правий сектор» прийняло рішення про створення тактичної групи «Білорусь». Почалось поетапне розгортання тактичної групи у прифронтовій зоні. Організаційне ядро підрозділу склали бійці з досвідом бойових дій. Основною метою тактичної групи було створення національного бойового підрозділу й об'єднання білорусів з іншими батальйонів [3; 4; 5].

Білоруські добровольці ДУК «Правий сектор» передали до Національного музею історії України два нарукавні шеврони, які використовували бійці Тактичної групи «Білорусь» під час бойових дій на Сході України. Шеврони виготовлені з синтетичної тканини у формі геральдичного щита. На одному шевроні тло захисного кольору. У верхній частині нитками зеленого кольору вишитий напис «Беларусь». У центрі чорною ниткою вишито зображення лицаря, який тримає у піднятій правій руці меч, а у лівій – щит з двораменним хрестом національного символу Білорусі – «Погоні». Зображення обрамлене строчкою з чорної нитки у формі геральдичного щита. Другий шеврон містить аналогічне зображення вершника, але вишите білою та жовтою ниткою на червоному тлі.

Рис. 1. Шеврон Тактичної групи «Білорусь» (з колекції НМІУ)

Протягом 2014-2016 рр. білоруські добровольці у складі різних українських підрозділів брали участь у найбільш запеклих боях на лінії фронту. Зокрема, у складі батальйону «Донбас» у районі Іловайська у серпні 2014 р. Білоруси у складі добровольчого українського корпусу «Правий сектор» захищали Донецький аеропорт і тримали позиції у прилеглому селищі Піски. Білоруси з добровольчого полку «Азов» звільняли селище Широкіне та прилеглі території взимку 2015 року. Трагічним для ТГ «Білорусь» став бій поблизу Старогнатівки 10 серпня 2015 року. У цей день відбувся масований наступ бойовиків на позиції українських військових.

10 серпня 2015 р. о 3 год. 25 хв. після проведення масованих артилерійських обстрілів з мінометів 122 мм калібру близько чотирьох сотень бойовиків за підтримки 10 танків, 10 БМП й іншої техніки перейшли у наступ на опорний пункт 72-ї окремої механізованої бригади у районі населеного пункту Старогнатівка, що знаходиться у трикутнику Волноваха – Комсомольське – Тельманове. Бойовики прорвали позиції 72-ої бригади, після чого військовим за допомоги бійців добровольчого українського корпусу, зокрема і тактичної групи «Білорусь» вдалося зупинити та відкинути противника на 2-3 кілометри. На жаль, у ході бою наші бійці зазнали втрат. Загинув боєць 72-ої бригади та троє бійців ДУК «Правий сектор» [6; 7].

Серед загиблих був боєць тактичної групи «Білорусь» з позивним «Кекс» Віталій Тіліженко. Віталій Тіліженко 1978 року народження

родом з міста Запоріжжя. Займався підприємницької діяльністю у сфері ІТ технологій. Був активним учасником Революції Гідності. Після початку бойових дій на Сході України заснував благодійний фонд «Волошка» для допомоги бійцям у зоні АТО, зокрема і воїнам ДУК «Правий сектор». У 2015 р. вже сам добровольцем вступив до лав Тактичної групи «Білорусь» 5-го окремого батальйону ДУК ПС. 30 грудня 2015 р. нагороджений нагрудним знаком «За оборону Донецького аеропорту» (посмертно). Нагороджений медаллю УПЦ КП «За жертвність і любов до України» (посмертно). Сестра Віталія, Наталя Гладкова передала до Національного музею історії України особисті речі загиблого бійця. Серед речей жетон військовослужбовця, який був з Віталієм Тіліженком, коли він загинув. Так як бійці добровольчого українського корпусу не мали офіційного статусу подібні жетони замовляли особисто. Жетон являє собою металеву пластину прямокутної форми з закругленими кутами на якому за допомогою техніки лазерного гравірування з одного боку створений текст, який містить особисті дані бійця, а на звороті розташоване зображення тризуба. На жетоні містяться сліди крові загиблого.

Того ж дня у бою поблизу Білої Кам'янки отримав важкі поранення побратим Віталія Тіліженко громадянин Білорусі, бард, активіст, боєць ТГ «Білорусь» Алесь Черкашин (позивний «Тарас»). Алесь народився у Бресті 27 березня 1982 р. і навчався в Україні у Херсонському християнському інституті. З 2000 р. був активним учасником білоруського національного руху: спочатку у складі спортивно-патріотичної організації «Край», потім брав участь у русі спротиву «Зубр». З самого початку 2015 р. Алесь перебував на Донбасі у складі Добровольчого Українського Корпусу «Правий сектор» в якості медика та капелана. Разом з побратимами з тактичної групи «Білорусь» він знаходився у селищі Піски поблизу Донецького аеропорту. Вже на бойових позиціях на Сході України він написав дві пісні на військову тематику – «Піски» та «Не здавайся». Декілька тижнів Алесь після поранення перебував у комі. 28 серпня 2015 р. у лікарні м. Запоріжжя він пішов з життя. Остання пісня Алеся – «Не здавайся» була використана під час зйомок документального фільму «Білорус», який був знятий білоруським опозиційним режисером Антосем Цялежніковим. Антось Цялежніков особисто передав до Національного музею історії України диск з фільмом «Білорус», який присвячений загиблому Алесю

Черкашину. Перші кадри фільму це відео з особистого телефону Алєся Черкашина, який потрапив до режисера [6; 7]. Алєсь Черкашин був посмертно нагороджений медаллю «За жертвовність та любов до України».

25 березня 2016 р. у Києві в Національному музеї історії України відкрилася виставка «Білоруси з Україною в серці» присвячена білоруським та українським бійцям, які пліч-о-пліч воювали на Сході України. На ній були представлені роботи українських і білоруських художників написані у зоні проведення АТО, а також речі загиблих бійців тактичної групи «Білорусь» Добровольчого українського корпусу «Правий сектор» Віталія Тіліженка (позивний «Кекс») та Алєся Черкашина (позивний «Тарас»).

28 березня у Києві на вулиці Білоруській 22 відкрили меморіальну дошку, присвячену трьом загиблим білорусам Михайлу Жизневському, який загинув у столиці України на вулиці Грушевського 22 січня 2014 року від вогнепального поранення під час Революції Гідності. Алєсю Черкашину й українцю, бійцю тактичної групи «Білорусь» Віталію Тіліженку. Скульптура виконана у біло-червоно-білому кольорах національного прапора Білорусі, а щит прикрашає «Пагоня» – історичний герб білоруських земель. Автор пам'ятника Гліб Гржабовський сам втратив сина у Донецькому аеропорту та погодився брати участь у проєкті на волонтерських засадах. 27 вересня 2016 р. під Брестом у селі Кам'яниця Жиравецька було відкрито пам'ятник Алєсю Черкашину [6; 7].

4 вересня 2015 р. Українська православна церква Київського Патріархату нагородила медаллю «За жертвовність та любов до України» ряд бійців тактичної групи «Білорусь», зокрема бійці з позивними «Док», «Білорус», «Лев», «Тарас» і «Кекс» отримали ці відзнаки посмертно [6; 7].

Офіційно Білорусь заявила, що всіх учасників збройного конфлікту на сході України чекають кримінальні справи незалежно від сторони конфлікту.

У ніч з 25 на 26 листопада 2015 р. на залізничному вокзалі у Мінську був затриманий Тарас Аватаров з довідкою «Правого сектору» про участь в Антитерористичній операції в Україні. Аватаров був визнаний винним у незаконному придбанні, зберіганні, перевезенні та носінні вибухового пристрою, вчиненому з приховуванням від митного контролю. Він засуджений до п'яти років позбавлення волі з відбуванням у виправній колонії посиленого режиму без конфіскації майна. Пізніше йому

було висунуто обвинувачення за ч.2 ст.228 (Контрабанда) та ч.2 ст.295 (Незаконні дії щодо вогнепальної зброї, боєприпасів і вибухових речовин) Кримінального кодексу Білорусі [8].

На жаль, залишається невирішеним питання легалізації добровольців з Білорусі. 15 серпня 2016 р. білоруські бійці дали прес-конференцію у Чернігові та провели установчий з'їзд. Зібралися представники різних добровольчих частин: «Азов», «ОУН», «Правий сектор»... Основною метою зборів було створення у майбутньому білоруського збройного формування. На загальних зборах було вирішено створити білоруську військову раду для координації дій і взаємодопомоги. Було прийнято статут, в якому було зафіксовано членів ради [8].

Точна кількість громадян Білорусі, які зі зброєю захищали Україну протягом 2014-2016 рр. невідома передусім через конспірацію більшості бійців. За даними білоруських активістів у зоні АТО перебуває близько 200 білорусів у складі різних підрозділів [9; 6].

16 вересня 2016 р. прес-служба загону «Погоня» повідомила про припинення участі у військових діях і створює організацію «Громадський сектор Загону «Погоня», яка у першу чергу буде займатись різнобічною допомогою білоруським добровольцям. Серед нових завдань загін називає підготовку білоруського суспільства до того, що український сценарій може повторитися у Білорусі і до цього потрібно готуватися. У випадку активізації бойових дій на Сході України білоруські бійці готові повернутись на фронт [10].

Враховуючи те, що діяльність білоруських добровольчих з'єднань була досліджена частково, це дає змогу продовжити дослідження у подальшому.

ДЖЕРЕЛА ТА ЛІТЕРАТУРА:

1. Свій легіон: іноземці-добровольці розповіли, чому воюють за Україну на Донбасі [Електронний ресурс] // Военный информационный портал – Режим доступу: <http://www.milnavigator.com/svij-legion-inozemci-dobrovolci-rozprovili-chomu-voyuuyut-za-ukra%D1%97nu-na-donbasi>
2. В Украине формируется белорусский отряд «Погоня» [Електронний ресурс] // Хартия, 97. – Режим доступу: <https://charter97.org/ru/news/2014/7/7/105926>
3. Белорусские добровольцы в Украине объединились [Електронний ресурс] // Белорусский партизан. – Режим доступу: <http://www.belaruspartisan.org/politic/313559/>
4. Міноборони обіцяє військовим іноземцям громадянство [Електронний ресурс] // Подробности. – Режим доступу: <http://podrobnosti.ua/2109003-mnaboroni-obtsja-vjskovim-nozemtsjam-gromadjanstvo.html>
5. Брат за брата: Україна привітала з днем захисника іноземців, які воюють на Донбасі [Електронний ресурс] // 5 канал. – Режим доступу: <http://www.5.ua/suspilstvo/brat-za-brata-ukraina-pryvitala-z-dnem-zakhysnyka-inozemtsiv-iaki-voiuuyut-na-donbasi-128400.html>

6. Наші хлопці воюють за Україну [Електронний ресурс] // День. – Режим доступу: <http://m.day.kyiv.ua/uk/article/poshtadnu/nashi-hlopci-voycuyut-za-ukrayinu>

7. Герої не вмирають: Як у Білорусі прощалися з добровольцем АТО, що боровив Україну [Електронний ресурс] // depo.ua. – Режим доступу: <http://www.depo.ua/ukr/war/geroyi-ne-vmirayut-yak-u-bilorusi-proshchalisya-z-dobrovoltsem-04092015074800>

8. Добровольці отряда «Погоня» живы [Електронний ресурс] // Белсат. – Режим доступу:

<http://belsat.eu/ru/news/dobrovolsy-otryada-pogonya-zhivy/>

9. Російські та білоруські атомники переживають за свій статус в Україні [Електронний ресурс] // ТСН. – Режим доступу: <http://tsn.ua/ato/rosiyski-ta-biloruski-atoshniki-perezhivayut-za-sviy-status-v-ukrayini-670777.html>

10. Отряд «Погоня» приостанавливает военную деятельность [Електронний ресурс] // Белсат. – Режим доступу: <http://belsat.eu/ru/news/otryad-pogonya-priostanavlivaet-voennuyu-deyatelnost/>

Лук'янов Олександр Білоруські добровольчі формування у ході бойових дій на Сході України 2014-2016 рр. (на матеріалах Національного музею історії України)

У статті висвітлюються передумови та історія створення білоруських добровольчих формувань. Зроблена спроба проаналізувати участь білоруських підрозділів у війні на Сході України 2014-2016 рр. Проведено дослідження участі білоруських добровольчих з'єднань в окремих військових операціях.

Ключові слова: Збройні Сили України, АТО, війна на Сході України, добровольчі батальйони, загін «Погоня», тактична група «Білорусь»

Лукьянов Александр Белорусские добровольческие формирования в ходе боевых действий на Востоке Украины 2014-2016 гг. (на материалах Национального музея истории Украины)

В статье предпосылки и история создания белорусских добровольческих формирований. Сделана попытка проанализировать участие белорусских подразделений в войне на Востоке Украины 2014-2016 гг. Проведено исследование участия белорусских добровольческих формирований в отдельных операциях.

Ключевые слова: Вооруженные Силы Украины, АТО, война на Востоке Украины, добровольческие формирования, отряд «Погоня», Тактическая группа «Беларусь»

Lukianov Oleksandr Belarusian volunteer units in the fighting in Eastern Ukraine in 2014-2016

The article to elucidate the history of the Belarusian volunteer. The participation and role of Belarusian volunteer units in the fighting in Eastern Ukraine during anti-terrorist operations on Ukraine's side to analyzed also.

Belarusian volunteers in the various Ukrainian units took part in the most fierce fighting on the front lines in during 2014-2016. In particular in the battalion «Donbass» in Ilovaisk in August 2014. Belarusians in the Ukrainian volunteer unit «Right Sector» defending Donetsk airport. Belarusians of battalion «Azov» released Shyrokyne village and the surrounding area in winter 2015.

Article based on fund collection of the National Museum of History of Ukraine.

March 25, 2016 in Kiev, Ukraine National Museum of History opened an exhibition «Belarusian with Ukraine in the heart» is devoted to Belarusian and Ukrainian soldiers who fought side by side in eastern Ukraine. Her works were presented Ukrainian and Belarusian artists written in the area of ATO and things dead soldiers tactical group «Belarus» Ukrainian Volunteer Corps.

March 28 in Kyiv on the street 22 Belarusian opened a memorial plaque dedicated to three fallen Belarus Mikhail Zhyznevsky who died in the capital of Ukraine on the street Grushevskogo January 22, 2014 from a gunshot wound during the Revolution of Dignity. Ales Cherkashyn and Ukrainian soldier tactical group «Belarus» Vitaly Tilizhenko.

Keywords: Armed Forces of Ukraine, ATO, the war in eastern Ukraine, military unit Pahonia, Belarusian volunteer, Ales Cherkashyn, Vitaly Tilizhenko, Mikhail Zhyznevsky

Рецензенти:

Тригуб О.П., д.і.н., професор

Шитюк М.М., д.і.н., професор

Надійшла до редакції 21.11.2016 р.